

Шелеметьєва Т.В.

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри туристичного, готельного та ресторанного бізнесу
Національного університету «Запорізька політехніка»

Трохимець О.І.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри національної економіки, маркетингу
та міжнародних економічних відносин
Класичного приватного університету

Перекрест М.І.

магістрант
Запорізького національного університету

Shelemetieva Tetiana

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business
National University «Zaporizhzhia Polytechnic»

Trokhymets Olena

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor at the Department of National Economy,
Marketing and International Economic Relations
Classic Private University

Perekrest Mykyta

Master Degree Student
Zaporizhzhya National University

ОЦІНКА РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ З ВИКОРИСТАННЯМ КІЛЬКІСНОГО МЕТОДУ

ASSESSMENT OF THE LEVEL OF FINANCIAL SECURITY OF A COMMERCIAL BANK USING THE QUANTITATIVE METHOD

У статті досліджено рівень фінансової безпеки банку з використанням кількісного методу на прикладі комерційного банку АТ «МОТОР-БАНК». Запропоновано провести оцінку рівня фінансової безпеки банку за допомогою застосування інструментарію скоринг-методики та інтегрального показника. Використано дані річної фінансової звітності комерційного банку АТ «МОТОР-БАНК» за 2017–2019 роки. Проведено розрахунок показників, які характеризують ефективність діяльності банку, рівень його захищеності та здатність протистояти кризовим явищам. Розраховані показники демонструють недостатній рівень захищеності банку, але він має тенденцію до збільшення. Розраховано інтегральний показник фінансової безпеки банку АТ «МОТОР-БАНК» у 2017–2019 рр. Розрахований інтегральний показник фінансової безпеки АТ «МОТОР-БАНК» у 2017 році відповідає рівню критичної фінансової безпеки, у 2018–2019 роках – недостатньому рівню фінансової безпеки. Зазначено, що проведені аналітичні розрахунки дозволять банку не тільки виявити зародження кризових ситуацій, але й визначити їх причини та знайти відповідні важелі та методи нейтралізації криз.

Ключові слова: фінансова безпека, комерційний банк, оцінка, показники, дані, коефіцієнти, рівень, інтегральний показник.

В статье исследован уровень финансовой безопасности банка с использованием количественного метода на примере коммерческого банка АО «МОТОР-БАНК». Предложено провести оценку уровня финансовой безопасности банка посредством применения инструментария скоринг-методики и интегрального показателя. Использованы данные годовой финансовой отчетности коммерческого банка АО «МОТОР-БАНК» за 2017–2019 годы. Проведен расчет показателей, характеризующих эффективность деятельности банка, уровень его защищенности и способность противостоять кризисным явлениям. Рассчитанные показатели демонстрируют недостаточный уровень защищенности банка, но он имеет тенденцию к увеличению. Рассчитан интегральный показатель финансовой безопасности банка АО «МОТОР-БАНК»

в 2017–2019 гг. Рассчитанный интегральный показатель финансовой безопасности АО «МОТОР-БАНК» в 2017 году соответствует уровню критической финансовой безопасности, в 2018–2019 годах – недостаточному уровню финансовой безопасности. Отмечено, что проведенные аналитические расчеты позволяют банку не только выявить зарождение кризисных ситуаций, но и определять их причины и найти соответствующие рычаги и методы нейтрализации кризисов.

Ключевые слова: финансовая безопасность, коммерческий банк, оценка, показатели, данные, коэффициенты, уровень, интегральный показатель.

The article examines the level of financial security of JSC "MOTOR-BANK" using the quantitative method. The issue of financial security of every commercial bank is a very important element of financial security of any country, because the instability of an individual credit institution undermines confidence in the banking system as a whole. Given the instability of the national economy, the growth of external and internal threats, the financial security of the bank is an important tool for realizing its interests and priority goals, increasing financial potential for quantitative and qualitative growth, strengthening the market position of banking services, ensuring proper functioning and sustainable development. It is proposed to assess the level of financial security of the bank through the use of scoring tools and integrated indicators. The data of the annual financial statements of the commercial bank JSC "MOTOR-BANK" for 2017–2019 were used. JSC "MOTOR-BANK" is a universal bank that provides a full range of services to corporate and private clients. Since its opening, the bank has been gradually and effectively developing in Zaporizhia. Offers its customers the maximum choice of banking products and services. The calculation of indicators that characterize the efficiency of the bank, its level of security and ability to withstand crises. The calculated indicators show an insufficient level of bank security, but it tends to increase. The integrated indicator of financial security of the bank JSC "MOTOR-BANK" in 2017–2019 is calculated. The level of financial security is determined by the number of points scored. The calculated integrated indicator of financial security of JSC MOTOR-BANK in 2017 corresponds to the level of critical financial security, in 2018–2019 – to the insufficient level of financial security. It is noted that the analytical calculations will allow the bank not only to identify the origin of crisis situations, but also to determine their causes and find appropriate levers and methods to neutralize crises. The use of scoring tools to measure the level of financial and economic security allows the bank not only to identify the origins of crisis situations, but also to determine their causes and find levers and methods to neutralize crises.

Keywords: financial security, commercial bank, assessment, indicators, data, ratios, level, integral indicator.

Постановка проблеми. Питання фінансової безпеки кожного комерційного банку є дуже важливим елементом фінансової безпеки будь-якої країни, адже нестабільність окремого кредитного інституту підриває довіру до банківської системи держави загалом. В умовах нестабільності національної економіки, зростання зовнішніх та внутрішніх загроз фінансова безпека банку є важливим інструментом реалізації його інтересів та пріоритетних цілей, нарощування фінансового потенціалу для кількісного та якісного зростання, зміцнення позицій на ринку банківських послуг, забезпечення нормального функціонування та його сталого розвитку [1]. Банку для забезпечення своєї безпеки необхідне створення відповідних умов. Для комерційних банків особливо значущими є такі умови ефективної та безпечної діяльності, як забезпечення зворотності кредитів, підвищення прибутковості, підтримання ліквідності, зниження банківських ризиків, гарантування депозитів. Також таке забезпечення має базуватися на певних заходах захисту банківської діяльності, протидії загрозам. Понад це, небезпечність та різнобічний характер цих загроз потребують системного та наукового підходу до вирішення питань безпеки діяльності банків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням сутності, складових елементів фінансової безпеки на макро- та мікрорівнях присвячено численні праці таких вітчизняних та зарубіжних учених, як: С. Адаменко, Д. Артеменко, О. Барановський, А. Сліфанов, М. Зубок, С. Побережний, О. Покатаєва, Н. Шмиголь, О. Хитрін та інші. Проблеми фінансової безпеки банківської діяльності досліджували провідні зарубіжні вчені: Р.Дж. Кембелл, В. Мунтіян, Е. Уткін та інші.

Неможливо досягти відповідного рівня забезпечення фінансової безпеки, систематично не аналізуючи досягнуті показники діяльності. Тому актуальність дослідження питання забезпечення фінансової безпеки кредитно-фінансової установи не викликає сумніву.

Метою статті є дослідження рівня фінансової безпеки банку АТ «МОТОР-БАНК» з використанням кількісного методу.

Виклад основного матеріалу дослідження. АТ «МОТОР-БАНК» є універсальним банком, який надає повний комплекс послуг корпоративним і приватним клієнтам. З моменту свого відкриття банк поступово й ефективно розвивається в м. Запоріжжя. Пропонує своїм клієнтам максимальний вибір банківських продуктів і послуг.

Бізнес банку базується на зміцненні і розвитку взаємовигідної співпраці з підприємствами виробничого сектору економіки України. Банком визначено серед пріоритетних напрямів своєї діяльності: постійну роботу над підвищенням своєї надійності і стійкості, впровадження сучасних банківських технологій, поліпшення якості і розширення спектру послуг. Пріоритетними напрямками стратегічного розвитку банку є: орієнтація на клієнта, розвиток регіональної мережі, висока технологічність банківських операцій [2].

Для оцінки рівня фінансової безпеки банку з використанням кількісних методів рекомендується застосовувати скорингову методику. Основою цієї методики є розрахунок кількості балів, який здійснюється за оцінками фінансових коефіцієнтів і показників.

Кожний банк у процесі роботи прагне знайти межу між прибутковістю та ризиком, які знаходяться в прямій залежності. Тобто, свідомо йдучи на великі ризики, банк сподівається отримати значний прибу-

ток. Однак необхідно враховувати, що при великих ризиках і значному прибутку діяльність фінансової установи залежить від багатьох факторів. У результаті це може спричинити його неплатоспроможність і, як наслідок, банкрутство. Водночас отримання незначних обсягів прибутку, що можливе за невисокого рівня ризиків, ставить під сумнів доцільність діяльності цього суб'єкта ринкової економіки, оскільки саме прибуток є основним мірилом ефективності роботи [3, с. 196].

Оскільки фінансова безпека банку визначається рівнем його захищеності та ступенем ефективності діяльності, основою побудови методики оцінки фінансової безпеки банку є дві групи показників:

– показники, які характеризують ефективність діяльності банку;

– показники, які характеризують рівень його захищеності та здатність протистояти кризовим явищам [4, с. 91].

У таблиці 1 наведено показники ефективності, формули їх розрахунку та характеристика.

За даними річної фінансової звітності АТ «МОТОР-БАНК» розраховано коефіцієнти ефективності діяльності банку у 2017–2019 рр., які наведено в таблиці 2 [2].

Наступною групою показників є показники захищеності банку [6, с. 381]. Перелік показників захищеності банку, формули їх розрахунку та їх стисла характеристика наведена в таблиці 3.

Розрахунок показників, що характеризують рівень захищеності АТ «МОТОР-БАНК» у 2017–2019 рр. подано в таблиці 4 [2].

Як бачимо, розраховані показники демонструють недостатній рівень захищеності банку, але він має тенденцію до збільшення.

Для оцінки фінансової безпеки банку використовується комплексна методика з інтегральним значенням у 130 балів – максимум по 10 балів на кожний із наведених показників (6+7) [6, с. 381].

Рівень фінансової безпеки визначається за кількістю набраних балів.

Розподіл балів з урахуванням значення показника наведений у таблиці 5.

Для усунення недоліків методики, що пов'язані з жорсткою прив'язкою до нормативних значень показників і недостатнім ступенем врахування динаміки зміни показників, використовують так звану «сіру зону», що характеризує значення показника, за якого важко однозначно його оцінити.

Тому доцільно використовувати як «сіру зону» інтервал $\pm 10\%$ від нормативного значення.

У таблиці 6 наведено величини «сірих зон» для кожного із зазначених показників, які розраховані на основі нормативних значень.

Для того, щоб врахувати динаміку показників, використовують додаткові бали. У разі, якщо динаміка зміни показника позитивна, до поточної кількості балів за показником додається 1 бал. Якщо показник

Таблиця 1

Показники ефективності діяльності банку [5, с. 558]

Назва показника	Формула розрахунку	Економічний зміст	Норматив
1. Ефективність операцій з процентними коштами, частка од.	<i>Процентні доходи</i> <i>Процентні витрати</i>	Збалансованість процентних операцій банку	Більше 1
2. Рентабельність активів, %	<i>Чистий прибуток</i> <i>Активи</i>	Ефективність роботи керівництва банку. Віддача від вкладених коштів. Чим значення вище, тим краще	Не нижче середньогалузевого або середнього значення по групі (I, II, III, IV), в яку входить банк. На сьогоднішній день порогове значення – 1,5%
3. Рівень процентної маржі (кредити – депозити) (чиста процентна маржа), %	<i>(Процентні доходи – Процентні витрати)</i> <i>Активи</i>	Характеризує ефективність процентної політики. Чим значення вище, тим краще	Не нижче середньогалузевого або середнього значення по групі (I, II, III, IV), в яку входить банк. На думку окремих авторів, порогове значення – 5%
4. Ефективність роботи банку, частка од.	<i>Доходи</i> <i>Витрати</i>	Загальна ефективність роботи банківської установи. Її здатність генерувати дохід	Більше 1
5. Ефективність комісійної діяльності, частка од.	<i>Комісійні доходи</i> <i>Комісійні витрати</i>	Здатність банку заробляти на наданні комісійних послуг	Більше 1
6. Прибуток на одного працівника, грн/чол.	<i>Чистий прибуток</i> <i>Кількість працівників</i>	Продуктивність (ефективність) праці працівників банку. Чим значення вище, тим краще	Не нижче середньогалузевого або середнього значення по групі (I, II, III, IV), в яку входить банк

Таблиця 2

Розрахунок коефіцієнтів ефективності діяльності АТ «МОТОР-БАНК» у 2017–2019 рр.

Назва показника	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Порогове знач.	Відносна зміна в %, або абсолютна зміна	
					2018/2017	2019/2018
Коефіцієнти ефективності						
1. Рентабельність активів, % (ряд. 1 : ряд. 2)	0,1	2,49	1,8	1,5%	2390	-27,71
2. Рівень процентної маржі (чиста процентна маржа), % ((ряд. 3 – ряд. 4) : ряд. 2) · 100%	3,68	5,45	6,79	5,0%	48,09	24,58
3. Ефективність роботи банку (коефіцієнт окупності витрат доходами), частка од. (ряд. 5 : ряд. 6)	1,38	1,88	2,02	>1	36,23	7,44
4. Ефективність операцій з процентними коштами, частка од. (ряд. 3 : ряд. 4)	2,64	2,14	2,94	>1	-18,39	37,38
5. Ефективність комісійної діяльності, частка од. (ряд. 7 : ряд. 8)	2,60	5,39	4,19	>1	107,30	-22,26
6. Прибуток на одного співробітника (продуктивність праці середньорічного працівника), тис. грн/чол. (ряд. 1 : ряд. 9)	9,65	193,81	117,90	11,00 тис. грн/чол.	1908,39	-39,16

Таблиця 3

Показники, що характеризують рівень захищеності банку [5, с. 558]

Назва показника	Формула розрахунку	Економічний зміст	Норматив
1. Ліквідність (миттєва), %	<i>Високоліквідні активи</i> <i>Поточні пасиви</i>	Здатність банку своєчасно виконувати свої зобов'язання за рахунок високоліквідних активів	>20% (або 0,2)
2. Рівень проблемних кредитів, %	<i>Проблемні кредити</i> <i>Кредитний портфель</i>	Характеризує якість кредитного портфеля. Рівень простроченої заборгованості в ньому	<5%
3. Коефіцієнт кредитних ризиків, частка од.	<i>Проблемні кредити</i> <i>Резерви під кредити</i>	Рівень покриття резервами потенційних збитків від кредитних операцій	<1
4. Коефіцієнт співвідношення кредитів і зобов'язань, частка од.	<i>Кредити</i> <i>Зобов'язання</i>	Агресивність кредитної політики банку	Оптимально – 0,53–0,90; >0,90 – низька кредитна стійкість; <0,53 – загроза збитків
5. Коефіцієнт достатності капіталу, %	<i>Капітал</i> (<i>Зобов'язання + капітал</i>)	Співвідношення власних і залучених коштів	>10%
6. Співвідношення отриманих і виданих міжбанківських кредитів, частка од.	<i>Кредити видані</i> <i>Кредити отримані</i>	Характеризує тип кредитної політики, що проводиться банком на ринку міжбанківських запозичень	Якщо >1,4, то це загроза для кредитної і фінансової стійкості банку
7. Загальна валютна позиція, %	<i>Відкрита валютна позиція</i> <i>Капітал банку</i>	Характеризує валютну стійкість банку, наскільки капітал банку покриває можливі збитки у разі несприятливої зміни валютних курсів	<30–35%

максимальний, бали не додаються. Якщо ж динаміка негативна, то відповідно віднімається один бал.

Оцінку рівня фінансової безпеки банку здійснюють за такою формулою [7, с. 97]:

$$S = \sum MAX_i \cdot P_i + D_i,$$

$$P_i = 1,00; K_i > Z_n;$$

$$P_i = 0,75; K_i > t_i \text{ і } K_i < Z_n; \quad (1)$$

$$P_i = 0,50; K_i < t_i \text{ і } K_i > Z_i;$$

$$P_i = 0,00; K_i < Z_i,$$

де S – загальна кількість балів;

MAX_i – кількість балів i -го показника;

t_i – нормативне значення i -го показника;

Z_n – верхня границя «сірої зони»;

Z_i – нижня границя «сірої зони»;

K_i – фактичне значення i -го показника;

D_i – премія/штраф у тенденції зміни i -го показника.

За результатами аналізу банк може отримати один із трьох типів оцінки рівня фінансової безпеки: критичний (менше 80 балів), недостатній (80–110 балів), достатній (110–130 балів). Критична оцінка означає серйозне порушення рівня фінансової безпеки банку. Недостатня

**Розрахунок показників, що характеризують рівень захищеності
АТ «МОТОР-БАНК» у 2017–2019 рр.**

Назва показника	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Порогове значення	Відносна зміна в %, або абсолютна зміна	
					2018/2017	2019/2018
Коефіцієнти захищеності						
1. Ліквідність (миттєва), % (ряд. 1 : ряд. 2)	6,09	10,78	13,49	>20%	77,01	25,13
2. Коефіцієнт проблемних кредитів, % (ряд. 4 : ряд. 3)	2,06	2,54	2,34	<5%	23,31	-7,87
3. Коефіцієнт кредитних ризиків, частка од. (ряд. 4 : ряд. 5)	5,4	9,5	4,88	<1	75,92	-48,63
4. Коефіцієнт співвідношення кредитів і зобов'язань (коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель), частка од. (ряд. 3 : ряд. 6)	0,621	0,611	0,749	0,53–0,90	-1,61	22,58
5. Коефіцієнт достатності капіталу, % ((ряд. 7 / (ряд. 6+ряд. 7)) · 100%	20,7	21,5	27,2	>10%	3,86	26,51
6. Співвідношення виданих і отриманих міжбанківських кредитів, частка од. (ряд. 9 : ряд. 8)	-	-	-	Якщо >1,4, то це загроза для кредитної і фінансової стійкості банку	-	-
7. Загальна валютна позиція, % (ряд.10 : ряд. 7)	8,406	9,719	10,244	<30%	15,61	5,40

Таблиця 5

Розподіл балів з урахуванням значення показника

Параметр показника	Кількість балів
Гірше за нижній поріг «сірої зони»	0
Гірше за норматив, але вище за нижній поріг «сірої зони»	5
Краще за норматив, але гірше за верхній поріг «сірої зони»	7,5
Краще за норматив і вище за верхню межу «сірої зони»	10

Таблиця 6

Величини «сірих зон» для кожного із запропонованих у методиці показників

Назва показника	Нормативна величина	«Сіра зона»
1. Рентабельність активів, %	1,5	1,35–1,65
2. Рівень процентної маржі (кредити – депозити), %	>5	4,5–5,5
3. Ефективність роботи банку, частка од.	Більше 1	0,9–1,1
4. Ефективність операцій з процентними коштами, частка од.	Більше 1	0,9–1,1
5. Ефективність комісійної діяльності, частка од.	Більше 1	0,9–1,1
6. Прибуток на одного співробітника, грн/чол.	11000	10000–12000
7. Ліквідність (миттєва), %	>20	18–22
8. Рівень проблемних кредитів, %	<5	4,5–5,5
9. Коефіцієнт кредитних ризиків, частка од.	<1	0,9–1,1
10. Коефіцієнт достатності капіталу, %	>10	9–11
11. Коефіцієнт співвідношення кредитів і зобов'язань, частка од.	Оптимально – 0,53–0,90; >0,90 – низька кредитна стійкість; <0,53 – загроза збитків	0,5–0,9
12. Співвідношення отриманих і виданих міжбанківських кредитів, частка од.	Якщо >1,4, то це загроза для кредитної та фінансової стійкості банку	1,25–1,55
13. Загальна валютна позиція, %	<30	27–33

**Розрахунок інтегрального показника фінансової безпеки
АТ «МОТОР-БАНК» у 2017–2019 рр., балів**

Назва показника	2017 р.		2018 р.		2019 р.	
	Розрахована величина	Кіл-ть балів	Розрахована величина	Кіл-ть балів	Розрахована величина	Кіл-ть балів
Рентабельність активів	0,1	0	2,49	10+1	1,8	10
Рівень процентної маржі (чиста процентна маржа)	3,68	0	5,45	7,5	6,79	10+1
Ефективність роботи банку	1,38	10+1	1,88	10+1	2,02	10+1
Ефективність операцій з процентними коштами	2,64	10+1	2,14	10+1	2,94	10+1
Ефективність комісійної діяльності	2,6	10	5,39	10+1	4,19	10+1
Прибуток на одного співробітника	9,65	0	193,81	10+1	117,90	10+1
Ліквідність (миттєва)	6,09	0	10,78	0-1	13,49	0–1
Коефіцієнт проблемних кредитів	2,06	10+1	2,54	10+1	2,34	10+1
Коефіцієнт кредитних ризиків	5,4	0	9,5	0–1	4,88	0+1
Коефіцієнт співвідношення кредитів і зобов'язань	0,621	10	0,611	7,5	10	7,5
Коефіцієнт достатності капіталу	20,7	10+1	21,5	10+1	27,2	10+1
Співвідношення отриманих і виданих міжбанківських кредитів	-	-	-	-	-	-
Загальна валютна позиція, %	8,406	10+1	9,791	10+1	10,244	10+1
Інтегральний показник фінансової безпеки (сума балів)	-	75	-	101	-	105,5

оцінка свідчить про наявність низки проблем у діяльності банку, які в майбутньому можуть стати причиною виникнення кризи. Достатня оцінка відповідає задовільному рівню фінансової безпеки банку [7, с. 97].

Розрахунок інтегрального показника фінансової безпеки АТ «МОТОР-БАНК» у 2017–2019 рр. наведено в таблиці 7.

Дані таблиці 7 свідчать про те, що у 2017 році банк був у зоні критичної фінансової безпеки, а у 2018–2019 році – недостатній, що потребує негайних дій від керівництва банку щодо підвищення рівня фінансової безпеки.

Використання інструментарію скоринг-методики для вимірювання рівня фінансової безпеки дозволяє банку не тільки виявляти зародження кризових ситуацій, але й визначати їх причини та знаходити важелі та методи нейтралізації криз.

Отже, фінансові регулятори безпеки і функціонування банківських технологій покликані забезпечити стійкість та ефективність роботи комерційних банків, сприяти проведенню ряду заходів по стабілізації і підвищенню безпеки банківської діяльності, які можна визначити таким чином:

– мобілізація інтелектуального потенціалу керівництва і співробітників банку на пошук шляхів подолання фінансових труднощів;

– вироблення та реалізація стратегії контролю фінансово-економічних порушень, що забезпечує стійку платоспроможність і безпеку;

– усунення порушень законодавства, нормативів, бухгалтерських звітів, проведення аудиторських перевірок, ефективна робота відділів внутрішнього контролю та аудиту;

– зміцнення служби безпеки, здійснення спеціальних програм захисту банківських технологій.

Подібні заходи сприяють активізації взаємодії проблемних банків з НБУ за умови ведення ними «відкритої політики» і відсутності криміналізації і зловживань у керівництві банку.

Окрім фінансових регуляторів безпеки банківської діяльності, велике значення повинне надаватися аналізу контрольного середовища банку, оскільки ефективний контроль є невід'ємною частиною безпеки. Політика керівництва у сфері контролю має чи не вирішальне значення для діяльності кредитних установ не лише тому, що вона є складовою частиною контролю середовища, але й тому, що керівництво банку несе юридично зумовлену відповідальність перед власниками (акціонерами) і депозиторами (вкладниками), що надали для управління свої активи. Ризики, що виникають під час проведення фінансових операцій, привели до необхідності застосування системи ефективного контролю. Керівництво комерційного банку має враховувати це під час формування і впровадження систем управлінського контролю, створення відділу внутрішнього аудиту, під час розроблення внутрішніх нормативних документів, положень та інструкцій, а також у процесі підготовки та ухвалення рішень у рамках оперативної діяльності банківської установи [8, с. 51–52].

Наведені вище міркування показують важливість і необхідність проведення розумної політики у сфері контролю, належного відношення керівництва до систем внутрішнього контролю і чинників, що визначають це відношення (наявність у структурі комерційного банку відділу внутрішнього контролю тощо).

Головна мета банківського фінансового менеджменту – забезпечення фінансової безпеки і стійкості банку, що прямо і безпосередньо пов'язано з місцевим управлінням процесом формування і використання фінансових ресурсів банку.

Процес управління активами і пасивами націлений на залучення максимально допустимого обсягу ресурсів (як власних, так і позикових) і їх розміщення в максимально прибуткові активи, що мають заданий рівень ліквідності і мають обмежений рівень ризику.

При цьому керівництво банку прагне максимізувати поточну вартість активів і оптимізувати кінцеві фінансові результати. Для цього воно повинне враховувати наступні грошові потоки, що впливають на підсумкову ефективність роботи банку:

- отримання процентних доходів за усіма видами наданих кредитів, а також дивідендів за акціями і дисконту за векселями;
- зміна ринкової вартості портфелів цінних паперів;
- виплата відсотків по залученим ресурсам усіх видів;
- чистий приплив (відтік) нових ресурсів (власних і залучених);
- зміна вартості активів, викликана необхідністю позапланової їх реалізації для виконання поточних зобов'язань або переказу грошових коштів в інші види вкладень.

Невід'ємною складовою частиною комплексу заходів із забезпечення безпеки банківської діяльності є система страхування депозитів, яка забезпечує захист депозитів від ризику втрати вкладених коштів або мінімізацію цього ризику у разі банкрутства комерційних банків.

У підходах до створюваних систем страхування депозитів можна виділити: державну систему, яка припускає, що засновниками виступають органи державного управління і регулювання, це надає їй високий статус і дозволяє функціонувати як прибуткової організації, гарантує надійність контролю поточної діяльності; приватну систему, яка засновується приватними комерційними структурами. Це потенційно найбільш вигідне вкладення власних коштів. Але тут можливі протиріччя між інтересами прибутковості і виконанням створеною структурою основних завдань; змішану систему, статутний капітал якої формується як органами державного управління, так і приватними структурами, що сприяє розширенню можливостей по формуванню власних засобів [8, с. 51–53].

З урахуванням аналізу різних видів систем депозитного страхування та інститутів страхування можна констатувати, що її основними характеристиками стосовно України могли би стати [9, с. 15]:

- обов'язковість і обмеженість, активна державна підтримка, можливість відкриття спеціальної кредитної лінії НБУ або Міністерства фінансів України для забезпечення гарантій її ліквідності;
- встановлення єдиних рівнів ставок обов'язкових платежів для основної маси комерційних банків з можливістю їх диверсифікації для ризикованих кредитних установ, одночасно система депозитного

страхування може бути доповнена різними добровільними формами страхування депозитів, передусім на регіональному рівні, незалежними страховими організаціями, що діють без державної підтримки на комерційних началах, розподіл умов гарантування на кошти, розміщені на рахунках фізичних та юридичних осіб, без їх розділення, гарантування вкладів тільки фізичних осіб може розглядатися як тимчасовий захід з подальшим розширенням видів вкладів і категорій учасників.

В основі забезпечення фінансово-економічної безпеки банківської діяльності лежить фінансова складова частина як комплекс заходів із досягнення максимально можливої платоспроможності і стійкості комерційного банку, ліквідності його балансу, ефективної структури капіталу і найбільш прибуткових напрямів його вкладень, що досягається шляхом чіткого стратегічного і тактичного планування, аналізу і відвертання загроз фінансового характеру. Метою фінансової складової частини є збільшення маси отриманого прибутку, прискорення оборотності капіталу, зростання курсової вартості цінних паперів комерційного банку. Дійсно, в стійкому, ефективно працюючому банку є достатні кошти для вирішення завдань із захисту інформації, охорони співробітників банку, залучення в усі структури висококваліфікованих фахівців.

Висновки. Таким чином, в умовах діяльності досліджуваного банку рекомендуємо використати такі методи аналізу та оцінки фінансової безпеки банку, як якісні та кількісні. Якісні методи базуються на використанні експертних оцінок під час визначення певних параметрів. Кількісні методи передбачають розрахунок конкретних показників із подальшою оцінкою і тлумаченням отриманих значень. Оскільки фінансова безпека банку визначається рівнем його захищеності та ступенем ефективності діяльності, основою побудови методики кількісної оцінки фінансово-економічної безпеки банку є дві групи показників: показники, які характеризують ефективність діяльності банку; показники, які характеризують рівень його захищеності та здатність протистояти кризовим явищам. Наведено розрахунок коефіцієнтів ефективності діяльності банку та показників, що характеризують рівень захищеності банку. Для кількісної методики оцінки фінансової безпеки банку було використано комплексну методику (скоринг-методику) з інтегральним значенням у 130 балів – максимум по 10 балів за кожний із запропонованих показників. Розрахований інтегральний показник фінансової безпеки АТ «МОТОР-БАНК» становив у 2017 році 75,00 балів, що відповідає рівню критичної фінансової безпеки, у 2018 році – 101,00 бали, у 2019 році – показник становив 105,5 бала, що відповідає недостатньому рівню фінансової безпеки. Це свідчить про наявність низки проблем у діяльності банку. Використання інструментарію скоринг-методики для вимірювання рівня фінансово-економічної безпеки дозволяє банку не тільки виявляти зародження кризових ситуацій, але й визначати їх причини та знаходити важелі та методи нейтралізації криз.

Бібліографічний список:

1. Перекрест М.І., Шелеметьева Т.В. Загальні підходи до забезпечення фінансової безпеки комерційного банку. *Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф., м. Кропивницький, 14 квітня 2020 р.* Кропивницький, 2020. С. 263–264.
2. Офіційний сайт АТ «МОТОР-БАНК». URL: <http://motor-bank.ua/> (дата звернення : 01.12.2020).
3. Єпіфанов А.О., Пластун О.Л., Домбровський В.С. та ін. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія / За заг. редакцією док-ра екон. наук., проф. А.О. Єпіфанова. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с.
4. Побережний С.М., Пластун О.Л., Болгар Т.М. Фінансова безпека банківської діяльності : навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни «Безпека банків». Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 112 с.
5. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення). Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. 759 с.
6. Шмиголь Н.М., Касянок М. А. Управління фінансово-економічною стійкістю комерційного банку в умовах економічної конкуренції. *Інфраструктура ринку*. 2018. Випуск 19. С. 379–385.
7. Легостаєва О.О., Самохіна Т.В. Забезпечення фінансової стійкості банків в сучасних умовах. URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/fkd/2012_2/1/2.pdf (дата звернення: 01.12.2020).
8. Котковський В.С., Орлов В.В. Чинники забезпечення фінансової складової безпеки банківської діяльності. *Економічна безпека. Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 38. С. 50–54.
9. Барановський О.І. Банківська безпека: проблема виміру. *Економіка і прогнозування*. 2008. № 1. С. 7–26.
10. banku [General approaches to ensuring the financial security of a commercial bank]. Competitive model of innovative development of Ukraine's economy (Ukraine, Kropyvnytskyi, April 14, 2020), Kropyvnytskyi, pp. 263–264.
11. Ofitsijnyj sajt AT «MOTOR-BANK» [Official site of JSC "MOTOR-BANK"]. Available at: <http://motor-bank.ua/> (accessed 01 December 2020).
12. Epifanov A.A., Plastun O.L., Dombrovsky V.S. (2009) Finansova bezpeka pidpryjemstv i bankivskjykh ustanov [Financial security of enterprises and banking institutions]. Sumy: SHEI "UABS NBU", p. 295. (in Ukrainian)
13. Poberezhny S.M., Plastun O.L., Bolgar T.M. (2010) Finansova bezpeka bankivskjoi dijalnosti [Financial security of banking]. Sumy: SHEI "UABS NBU", p. 112. (in Ukrainian)
14. Baranovsky O.I. (2006) Finansova bezpeka v Ukrajinі (metodologhija ocinky ta mekhanizmy zabezpechennja) [Financial security in Ukraine (assessment methodology and mechanisms of provision)]. Kiev: nats trad.-ekon. unt., p. 759. (in Ukrainian)
15. Shmygol N.M., Kasjanok M.A. (2018) Upravlinnja finansovo-ekonomichnoju stijkistju komercijnogho banku v umovakh ekonomichnoji konkurenciji [Management of financial and economic stability of a commercial bank in conditions of economic competition]. *Market infrastructure*, vol. 19, pp. 379–385.
16. Legostaeva O.O., Samokhina T.V. (2012) Zabezpechennja finansovoi stijkosti bankiv v suchasnykh umovakh [Ensuring financial stability of banks in modern conditions]. Available at: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/fkd/2012_2/1/2.pdf (accessed 01 December 2020).
17. Kotkovsky V.S., Orlov V.V. (2012) Chinniki zabezpechennja finansovoi skladovoi bezpeki bankivsk'oi diyal'nosti [Factors for securing the financial component of banking safety]. *Bulletin of the Economy of Transport and Industry*, no. 38, pp. 50–54.
18. Baranovsky O.I. (2008) Bankivskja bezpeka : problema vymiru [Banking security: a problem of measurement]. *Economics and forecasting*, no. 1, pp. 7–26.

References:

1. Perekret M.I., Shelemetieva T.V. (2020) Zagaljni pidkhody do zabezpechennja finansovoi bezpeky komercijnogho